
PLATFORMA TRI SLOBODE

SLOBODA UDRUŽIVANJA
SLOBODA OKUPLJANJA
SLOBODA IZRAŽAVANJA

Tri slobode pod lupom

Prikaz slučajeva kršenja sloboda udruživanja, okupljanja i izražavanja u Srbiji 15-25. mart 2020. godine

Sloboda udruživanja

1. [Kancelarija za saradnju sa civilnim društvom obavestila](#) je OCD da se zbog uvođenja vanrednog stanja obustavlja postupak dodele bespovratnih sredstava iz budžeta Republike Srbije za sufinansiranje projekata organizacija kojima su dodeljena sredstva Evropske Unije u pozivu iz 2019. godine. Kancelarija se u saopštenju poziva na član 101. Zakona o opštem upravnom postupku koji predviđa mogućnost obustave postupka ukoliko nadležni organ oceni da nema uslova za dalje vođenje postupka. Nesporno je da ovakva odluka može imati pravno uporište i da sa te strane nije ugrožen legalitet, međutim ostaje otvoreno pitanje da li je donošenje ovakve odluke u ovom trenutku legitimno jer se njome ugrožava finansijska održivost organizacija kao i ljudi čija se egzistencija zasniva na prihodima iz tih izvora. Takođe je nesporno da neophodno ograničavanje određenog korpusa ljudskih prava ne znači da prestaje potreba zaštite i unapređenja ljudskih prava kao tekovina moderne civilizacije.

Na identičan problem ukazala je i [Asocijacija nezavisna kulturna scena Srbije](#) zbog Odluke o ukidanju konkursa za finansiranje i sufinansiranje projekata u kulturi Sekretarijata za kulturu grada Beograda. U dopisu upućenom Ministarstvu kulture i informisanja, Sekretarijatu za kulturu grada Beograda kao i Pokrajinskom sekretarijatu za kulturu zahtevali su donošenje konkretnih mera podrške umetnicima, kulturnim radnicima i sektoru samozaposlenih u kulturi.

Međutim, ovaj problem nadilazi sfere civilnog sektora i kulturne scene Srbije, o čemu je pisala Fondacija [Centar za demokratiju](#) zahtevajući hitnu intervenciju Inspektorata za rad povodom sve češćih slučajeva kršenja prava radnika. Kao ključni izazovi ističu se neadekvatni uslovi za rad onih lica koji svoje radne obaveze zbog prirode posla ne mogu da obavljaju od kuće, kao i problem otpuštanja i gubitka radnog mesta velikog broja zaposlenih u privredi. S tim u vezi, [Nacionalna alijansa za lokalni ekonomski razvoj](#) (NALED) objavila je 10 mera za podršku privredi i očuvanje radnih mesta tokom i posle pandemije Korona virusa. Iako se posledice krize već osećaju i pored više najava, Vlada još uvek nije usvojila nijednu meru koja bi pomogla prevazilaženju ove krize.

Sloboda izražavanja

Autorska emisija „[Utisak nedelje](#)“ novinarkе Olje Bećković ubuduće će se emitovati u izmenjenom terminu, nedeljom od 14 časova, kao posledica uvođenja restriktivne mere zabrane napuštanja domova nakon 17 časova. Kao posledica mera koje su donete nakon uvođenja vanrednog stanja onemogućeno je gostovanje u studiju gostima starijim od 65 godina. Ne ulazeći u opravdanost usvojenih mera, problematično je to što se u pojedinim slučajevima odluke sprovode selektivno na taj način što su pojedini mediji sa nacionalnom frekvencijom emitovali emisije uživo i nakon početka policijskog časa, kao i da gosti bila lica starija od 65 godina, što se omogućava na osnovu dozvola koje izdaje Vlada.

[Novinarki Centra za istraživačko novinarstvo Srbije \(CINS\)](#) onemogućeno je prisustvo na konferenciji za medije na kojoj je govorio predsednik države Aleksandar Vučić. Kao razlog odbijanja akreditacije navodi se da je zbog aktuelne epidemiološke situacije prisustvo dozvoljeno samo televizijskim i novinskim agencijama, i to u što manjim timovima. Osim što je ovakvo obrazloženje logički neodrživo, jer epidemiološka situacija ne pravi razliku među tipovima medija, indikativno je to što je ovakvoj odluci prethodilo objavljivanje [teksta](#) koji se bavio stvarnim infrastrukturnim kapacitetima domaćih medicinskih ustanova u toku pandemije virusa COVID 19. Vanredno stanje i zdravstveni izazovi sa kojima se država suočava nisu i ne smeju biti opravdanje za onemogućavanje medijima da profesionalno obavljaju svoj posao, naročito ukoiko se ima na umu činjenica da je u toku pandemije pravovremeno i istinito informisanje od velikog značaja.

Sužavanje prostora za rad medija, kao i povećano interesovanje javnosti za informacije u vezi sa aktuelnom pandemijom, dovelo je do ozbiljnih poteškoća u prikupljanju informacija, pogotovo kada je reč o lokalnim medijima. Iz tog razloga, [predstavnici deset redakcija i dopisništava u Kragujevcu](#) i udruženje građana „Res publika“ uputili su otvoreno pismo Ministarstvu zdravlja, Kliničkom centru Kragujevac i Savetu za zdravlje grada Kragujevca kojim traže da se omogući neometano obavljanje posla onim novinarima koji izveštavaju o stanju javnog zdravlja u tom gradu. Navode da danima ne mogu da ostvare komunikaciju sa relevantnim izvorima u kragujevačkom Kliničkom centru zbog čega ne mogu adekvatno da izveštavaju javnost o temi koja je od izuzetne važnosti u ovom trenutku. Iz pisma se da zaključiti da je jedan od najvećih problema „centralizacija javnog informisanja“ zbog čega građani Kragujevca ostaju uskraćeni za veoma važne informacije.

Sa identičnim problemom suočili su se novinari [u Nišu](#) koji takođe danima nisu mogli da dođu do informacija o broju i zdravstvenom stanju zaražnih u tom gradu. Problem je utoliko veći što je Niš jedno od najvećih žarišta korona virusa u Srbiji, usled čega je interesovanje javnosti za ovu temu srazmerno veliko. Urednica Južnih Vesti, [Gordana Bjeletić](#), rekla je da je Klinički centar četiri dana zaredom prestao da objavljuje podatke, iako je pre toga to bila redovna praksa, kao i da informacije nisu mogli da dobiju od gradonačelnika i komandanta Štaba za vanredne situacije Darka Bulatovića.

Značaj pravovremenog i istinitog informisanja u zajedničkom saopštenju istakli su [posmatrači slobode izražavanja i govora u medijima iz UN, Inter-američke komisije za ljudska prava i predstavnici za slobodu medijima u OEBS](#). Naglašavaju da su „sve vlade u obavezi po Zakonu o ljudskim pravima da dostavljaju pouzdane informacije na svima dostupan način i obezbede dostupnost informacijama onima koji imaju ograničen pristup Internetu ili onima sa teškoćama koje otežavaju pristup“. Takođe se inistira i na osiguravanju uslova za neometan rad i pristup informacijama za sve novinare, ali i na borbi protiv lažnih vesti koje izazivaju nemir, paniku i ugrožavanje zdravlja ljudi.

Nepoznati autori zloupotrebili su pojačano interesovanje javnosti kako bi preko fejsbuk naloga koji nosi ime "COVID 19 Serbia" sprovodili [propagandu protiv televizija N1 i Nova S](#). Očigledna prevara koja se ogleda u zloupotrebi naziva za cilj ima diskreditaciju ovih televizija koje optužuju za namerno širenje panike. Ove televizije su već mesecima meta brojnih napada, a da je reč o još jednoj targetiranoj akciji govori podatak da su autori uložili finansijska sredstva u reklamiranje te stranice i objava kako bi one došle do što većeg broja ljudi. Ovaj slučaj predstavlja specifičan i do sada neuobičajen primer zloupotrebe u cilju širenja lažnih vesti i propagande protiv slobodnih medija.

Uvođenje vanrednog stanja je pored ograničenja velikog broja prava građana otvorilo pitanje mogućnosti uvođenja cenzure, sa čime su mediji bili suočeni prilikom poslednjeg slučaja vanrednog stanja 2003. godine. Marketinški stručnjak i bliski saradnik aktuelnog režima [Nebojša Krstić](#) predložio je "sprovođenje deratizacije javnog prostora" momentalnim isključenjem društvenih mreža Tviter, Fejsbuk i Jutjub, a kao izgovor nudi objašnjenje da se na taj način država bori protiv namernog plasiranja lažnih vesti koje plasiraju oni koji "svesno i namerno obmanjuju građane i destabilizuju sistem zdravstvene zaštite". Posebno zabrinjava poređenje ovakve mere sa sprovođenjem policijske akcije "Sablja" nakon ubistva premijera Zorana Đinđića. Ovakvi istupi se ne mogu posmatrati kao pojedinačni stav određenog lica, tim pre što je njoj kao i njenom autoru dat veliki publicitet u provladinim medijima koji su o ovom predlogu izveštavali.

[Novinari Gazete Blic](#) napadnuti su od strane dva nepoznata lica dok su snimali prilog o korona virusu u severnom delu Kosovske Mitrovice. Tom prilikom povrede je zadobio jedan član novinarske ekipe, a počinioci su uspeli da pobegnu. Povodom ovog slučaja oglasili su se šef misije OEBS-a na Kosovu Jan Bratu i predstavnik OEBS-a za slobodu medija Arlem Dezi koji su istakli važnost očuvanja mira u ovakvim vremenima kao i da se novinarima obezbedi da posao obavljaju bez straha od nasilja.

[Odgovorna urednica portala "GM Info"](#) i članica Upravnog odbora Udruženja novinara Srbije (UNS) Violeta Popović doživela je neprijatnost i pretnje od strane nepoznatog muškarca u tom gradu. Prilikom obavljanja kupovine u prodavnici, nepoznati muškarac joj je prišao i uz "objašnjenja" kojim temama bi trebala da se bavi pretećim tonom joj uputio poruku "da joj je bolje da se bavi svojim poslom". Gospođa Popović je prijavila ovaj incident policiji, ali je od nadležnih dobila odgovor da oni to ne smatraju pretnjom zbog čega nisu preduzeli nikakvi dalji koraci. Ovo je samo jedan u nizu slučajeva u kojima nadležni ne obraćaju pažnju na pretnje sa kojima se novinari suočavaju, zbog čega se stiče utisak da su oni dozvoljene i legitimne mete svih kojima se ne sviđa način na koji obavljaju svoj posao.

Sloboda okupljanja

U posmatranom periodu nije bilo zabeleženih slučajeva kršenja ove slobode, a jedini razlog za to je zabrana javnih okupljanja zbog pandemije virusa COVID 19. Prvobitno su zabranjena sva okupljanja koja broje [više od 100 ljudi](#), da bi nakon nekoliko dana ta mera proširena i na okupljanja sa [više od 50 ljudi](#). 15. marta je na osnovu supotpisa predsednika Aleksandra Vučića, predsednice Vlade Ane Brnabić i predsednice Skupštine Maje Gojković stupila na snagu [Odluka o proglašenju vanrednog stanja](#) na celoj teritoriji Republike Srbije. Donošenje ove odluke pratilo su mere uvođenja "[policijskog časa](#)", odnosno mere kojom se privremeno ograničava sloboda kretanja građana, u prvom trenutku u periodu od 20 do 5 časova, da bi kasnije ta zabrana bila produžena na period [od 17 do 5 časova](#), istovremeno uz [apsolutnu zabranu izlaska iz domova svih lica starijih od 65 godina](#).

Lažne vesti (“Infodemija”)

Pored nedostatka informacija i opstrukcija u obavljanju novinarskog posla, jedan od najvećih izazova tokom trajanja pandemije virusa predstavlja širenje lažnih vesti, što je epidemiolog Zoran Radovanović definisao kao “[Infodemija](#)”. Nakon [početnog negiranja problema](#) od strane državnih zvaničnika i pojedinih medicinskih stručnjaka, pro vladini tabolidi su se naročito istakli u objavljivanju vesti koje sadrži neproverene podatke koji izazivaju paniku i strah kod građana. Jedan od takvih natipisa objavljen je na naslovnoj strani dnevnog lista “[Informer](#)” u kome se navodi da se među licima koja su ušla u Srbiju u poslednjih nedelju dana nalazi 6000 ljudi zaraženih Korona virusom. Istine radi, broj zvanično registrovanih slučajeva infekcije je desetostruko manji, iz čega se da zaključiti da je ovaj naslov samo bezobzirni pokušaj da se senzacionalizmom privuče pažnja čitalaca, ne vodeći računa o panici koju ovakvi natipisi mogu da proizvedu. Problemom razotkrivanja lažnih vesti sa velikim uspehom bavi se portal [Fake news tragač](#) koji se bavi istraživanjem tačnosti vesti i relevantnosti izvora na koje se portali pozivaju prilikom objavljivanja vesti. Zahvaljujući njihovom radu utvrđeno je da su portali preneli lažnu vest kada su objavili “[da se u Hamburgu iskrcalo 70.000 vojnika](#)”. Cilj ove “vesti” bilo je predstavljanje javnosti da je virus korona u stvari paravan za sprovođenje vojnih akcija najvećih svetskih sila. Širenje teorija zavere nije rezervisano samo za portale već se time bavio i narodni poslanik [Srđan Nogo](#) navodeći da je Covid 19 veštački stvoreni virus koji služi kao biološko oružje protiv SAD . Mediji su takođe prenosili i neproverene informacije o načinu lečenja, metodama za utvrđivanje da li je neko inficiran ovim virusom, ali i mnogo bizarnije tekstove poput onih u kojima se tvrdi da [crkveni tamjan štiti od korone](#). Jasno je da paralelno sa borbom za slobodno i pravovremeno izveštavanje svi relevantni činoci moraju da ulože dodatne napore da ukažu i osvetle sve slučajeve lažnih vesti kako bi sprečili ugrožavanje zdravlja građana neodgovornim izveštavanjem tabloida i portala.